

O trvale nevyčerpatelné hlouposti

a jiné rozhovory o ekonomii formou sokratovských dialogů

Autory jsou studenti magisterského kursu Ekologické ekonomie, katedra environmentálních studií FSS MU Brno, zimní semestr 2006/2007. Sokratovské dialogy tvořily součást hodnocení kursu.

Vydáno jako „samizdat“ s minimální redakční úpravou v únoru 2007. Redakce Nad'a Johanisová. K nekomerčním účelům lze dále reprodukovat s uvedením zdroje.

Obsah

O trvale nevyčerpatelné hlouposti Jan Blažek.....	2
Nakupujte s úsměvem a hypervýhodně Šárka Roušavá a Anna Fischerová	4
O trojím zisku v zemědělství Eva Hájková a Marek Javora	5
Hurá, stouplo nám HDP! Hana Pernicová	6
O pěstování bylinek Hana Pernicová	7
Jean Jacques Rousseau a podílové fondy Míša Ježková	8
Lodičky v Británii Jitka Uhlířová	10
Otevřené dveře Lukáš Kala a Lucie Šmejkalová	11
Továrna na spokojenost aneb O malinovce, robůtcích a domečku u lesa Peťa Marinová a Zora Javorská.....	12
Kterak se český Honza stal hloupým Honzou Veronika Nečasová.....	13
Setkání v Ladáku Šárka Mládková a Zuzana Němcová.....	14

O trvale nevyčerpatelné hlouposti

Jan Blažek

Někdy mezi druhou a pátou hodinou ranní, kdy má své osobní volno, přemítá pan prezident nad tím, jak by formuloval své zdůvodnění toho, proč nepodpoří nový zákon o obnovitelných zdrojích energie. Usíná a zdá se mu sen o svém někdejším kamarádovi, Pepanovi, s nímž jezdil v mládí lyžovat, a který je nyní aktivním ochráncem přírody ...

P (Pepan), VK (Václav Klaus)

P: Václave, ty ses ale změnil, vždyť ty vůbec nemáš rád přírodu. Proč jsi vlastně nepodpořil zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů energie?

VK: Ale to se pleteš, Pepane, přírodu mám moc rád, na hory jezdím pořád v zimě v létě a sám víš, kolikrát jsem tam pracoval na brigádě. Jádro věci je, kamaráde, v tom, že nám je tento zákon je předkládán jako ekologický, avšak já si to nemyslím, já myslím, že by měl plně spadat na půdu ekonomie. Vždyť ekologie ostatně není žádná věda... Má to hodně společného spíše s angažovaností a hodnotovými postoji, ale rozhodně ne s vědou.

P: Ty to, Vašku, říkáš, jako kdyby ekonomie sama nebyla koneckonců také určována skrytými hodnotami lidí.

VK: Ty máš na mysli ekonomii normativní. Jistě, ta se zabývá hodnotovými soudy o tom, jaký by hospodářský vývoj měl být. Od takového pojetí se však distancuji. Já zastávám jednoznačně pozitivní přístup - jeho závěry jsou ověřitelné empirickou analýzou a nemají tudíž k hodnotovým soudům žádný vztah.

P: No, když myslíš, nebude se s tebou přít. Máš na to školy a mně nezbyvá než důvěřovat ekonomům, že jsou k řešení těchto otázek vskutku kompetentnější než ekologové (v duchu: No nevím, nevím...). Nu, a ty jsi ekonom, a ještě o sobě říkáš, že pozitivní. To potom jistě budeš mít i nějaké pozitivní řešení...?

VK: Pepane, když říkám, že ekonomie je věda pozitivní, nemyslím tím, že je kdovíjak kladná nebo veselá, ale že je prostě hodnotově neutrální. Tak je třeba nutné oprostít se od svých hodnotových zaujetí, které máme k nejrůznějším věcem a hovořit prostě o ekonomických statcích.

P: No dobře, jen jsem si tě dobíral. Zkusme tedy odhodit zaujetí, jestli to dokážeme, a hovořme o ekonomických statcích. Co potom?

VK: Potom jistě víš, že cena jakéhokoli ekonomického statku je dána jeho vzácností. Neexistuje totiž dostatek zdrojů k výrobě všech statků, které by lidé chtěli spotřebovat. No a je to právě tento cenový mechanismus, který je tím nejlepším nástrojem k hospodárnosti a k šetření zdrojů. Pokud se totiž zvýší vzácnost jedněch zdrojů, zvýší se zároveň jejich cena, a tím vzroste i zajímavost zdrojů jiných. Takto vše proběhne daleko lépe, přirozenou cestou a – ač to slovo nerad používám – také „ekologičtěji“, než kdybychom do toho museli jakkoli byrokraticky zasahovat. Jenže to je právě to, o co se tvůrci nového zákona pokouší.

P: No nevím, Václave. Nějací biologové nedávno psali, že tropické lesy jsou dnes na pokraji takové zkázy, která je nejspíše už dokonce nevratná, ale na ceně dřeva to zatím poznat nejde. A s ropou a dalšími neobnovitelnými zdroji je to stejné. Myslím, že čekat na to, až nám to ukáže cena, je nesmysl. A to nejen proto, že vlastně neplatíme za přírodní zdroje jejich skutečnou cenu - to bychom do ní museli započítávat všechny negativní externality, které jejich těžba a využívání způsobuje. A že jich není málo. Informace, které tak trh dostává, jsou vlastně nepravdivé. Ale hlavně je nad slunce jasné, že trh přece vždy uspokojí poptávku toho, kdo více zaplatí – nemá nic proti tomu prodat i poslední zbytky přírody nejbohatším zájemcům. Tak zatím vše nasvědčuje tomu, že přírodní zdroje budou - dříve nebo později - vyčerpány a trh nám o tom pravdivou cenu nepodá. A nebo podá, ale bude už pozdě.

VK: Pepane, možná o tom nevíš, ale jsi stále v zajetí malthusovských katastrofických scénářů, a proto tě lituji. Měl bys pochopit, že nějaké vyčerpání zdrojů nepředstavuje pro lidstvo zdaleka žádný problém. Jen se musíš naučit dívat se na zdroje jinak, než jsi zvyklý.

P: Vašku, prosím tebe, vždyť každý, nejen ekonom, musí jasně vidět, že fyzická omezenost přírodních zdrojů – těch, které se tu na naší planetě postupně tvořily miliony let a my je teď během několika málo let už málem

vyplanýrovali - je ve zjevném nesouladu s rostoucí poptávkou po nich. Zaklínat se zákonem vzácnosti a neomylným cenovým mechanismem, to je nezodpovědné. Vždyť co se týče cen ropy, lze přesvědčivě dokázat, že její skutečná cena měla v historii spíše sestupnou tendenci... To aby tomu snad člověk rozuměl tak, že je ropy čím dál tím více (*znehuceně*)...

VK: Víš celé to naše nedorozumění spočívá v tom, že ty špatně definuješ pojem zásoby přírodního zdroje. Bavíme-li se o stavu zásob, můžeme se bavit pouze o prověřených rezervách, neboť jen ty mohou být nějak rozumně statisticky zmapovány. Zásoby, jež v současnosti známe, jsou tedy pouhým zlomkem skutečných možností, které vlastně máme k dispozici. Prověřená zásoba zdroje se nerovná jeho celkové zásobě. Skutečné zásoby všech surovin jsou mnohem větší – buď ještě neobjevené, nebo za současných podmínek k těžbě nevhodné.

P: Ale tak přece nechceš říct, že využitelné zásoby surovin pro lidstvo jsou neomezeně velké – když budu čerpat vodu z rybníka, tak mi dřív nebo později taky nezbuďe než holé dno. Zvláště když budu čerpat stále rychlejším tempem. A Země přece není nafukovací...

VK: Pepku, uvědom si, že *přírodní zdroje* jsou pouze antropomorfní pragmatický pojem. Chceme jím vyjádřit to, že některé suroviny, které jsou člověku dostupné, mu mohou být v současnosti ku prospěchu. Tím ale není vyloučeno, že se zdroji může stát i to, co za ně v současnosti považováno není. Vše závisí na stavu lidského poznání a technologického pokroku.

P: Snad nechceš říci, že růst lidského poznání...

VK: ...ale ano, relativizuje fyzickou omezenost jakéhokoliv zdroje či výrobního faktoru, které lidstvo používá. Přesně to! A lidské poznání, jak známo, je samo o sobě nevyčerpatelným zdrojem – celý problém vyčerpání zdrojů je tedy otázkou toho, zda se růst lidského poznání někdy vyčerpá, a to je silně nepravděpodobné. Můžeš tedy, Pepane, klidně spát – vyčerpání zdrojů nehrozí.

P: To se mi nějak nezdá. Ty mi, Vašku, vyčítáš, že kreslím katastrofické scénáře, ale co děláš ty? - Také jen předpokládáš budoucí vývoj na základě dosavadních událostí, akorát s opačným znaménkem. Možná, že do současnosti člověk vynalézal stále lepší a dokonalejší prostředky obživy, těžby surovin, zpracování hmot a získávání energie atd. Ale jak můžeš vážně předpokládat, že vše, co je dostupné dnes, může být v budoucnu donekonečna nahrazováno? Vždyť ani ty sám nemůžeš říct nic bližšího o tom, co ještě nebylo vynalezeno.

VK: Takže ty nevěříš v neomezenost lidského poznání?

P: Hm, ale to ani ne, možná že člověk opravdu jen tak nevyhyne a nakonec si vždy nějak poradí... Ovšem nelíbí se mi, že by se tak mělo dít na dluh vůči následujícím generacím, neboť ty náš současný optimismus mohou, ale také nemusejí sdílet.

VK: Ty bys, Pepane, ze zkoušky z klasické ekonomie neprospěl. Co nastane v budoucnosti není pro naše uvažování nejdůležitější. Budoucnost je vzdálená a náklady, které v ní nastanou, pro nás mají menší hodnotu, právě proto, že nastanou až v budoucnosti. Avšak už dnes můžeme směle prohlásit, že s následky ekologické devastace se nejlépe vypořádá bohatá rozvinutá ekonomika. Vždyť jen neustálým růstem si dokážeme opatřit finance na záchranu přírody. A cenový mechanismus je – ať už se ti to pozdává nebo ne – v tomto neomylný a až dojde ke zvýšení ceny vzácných, ubývajících zdrojů, dá nám včas podnět k využívání zdrojů alternativních. Vždyť to je na tržní ekonomice úžasné - že neviditelná ruka trhu má za reálných podmínek obecně pozitivní efekt i na veřejné statky.

P: Nějak se mi nechce věřit, že by podnikatelské subjekty, kterým jde v první řadě o vlastní zisk, samy od sebe vzájemně spolupracovaly při udržování životního prostředí v nedotčeném stavu. Neříkej, že sis nevšiml toho, že svou „zelenou nálepkou“ propagují jen do té míry, pokud to pomáhá k dobrému renomé jejich obchodního jména před veřejností. Co mi ale přijde daleko více nezodpovědné, vzhledem k tomu, že jsi teď ten prezident, je to, jak otevřeně hlásáš, že máme žít na úkor příštích generací. Copak trh sám o sobě dokáže spravedlivě rozdělit zdroje mezi dnešní a příští generace? Trh pracuje s tím, že zákazník chce mít všechno radši hned než později, sám jsi to vlastně před chvílí vlastně říkal. A tak, kdo zaplatí nejvíce, ten má i zdroje. Víš, možná že neobnovitelných zdrojů naše planeta ukrývá skutečně více, než dnes dokážeme odhadnout, jak tvrdíš, jenomže máš-li tolik rád přírodu, jak se mi tady dušuješ, měl bys vědět, že hlavním limitujícím faktorem dnes není nedostatek zdrojů, ale omezená kapacita naší planety absorbovat znečištění, které v důsledku jejich používání produkujeme. A obávám se, že jestli s tím co nejdříve něco neuděláme, budou nám to budoucí generace jen těžko odpouštět.

VK: Ale vždyť na to máme ekologické daně a další principy. A jen se podívej, kdo se nejvíce zasazuje o ochranu přírody – přece země rozvinuté, s dobrou ekonomikou!

P: Tak se mi zdá, že trochu směšuješ ekonomickou vyspělost států s jejich proekologickým smýšlením, s jejich omezeními pro své producenty znečištění atd. To není tak úplně fér. Navíc je známo, že pro ty firmy v rozvinutých zemích, které se těmto omezením chtějí vyhnout, není většinou žádný problém svou produkci detašovat do rozvojových zemí, kde si s takovými problémy zatím hlavu nelámou. A to se mi taky nelíbí. Celý problém je vlastně daleko složitější, než jak ho máte vy ekonomové ve zvyku vykládat. A já už teď musím běžet. A propos, proč jsi vůbec nedávno do Lidovek napsal, že bys chtěl přírodu na pólech chránit pomocí státního, tedy netržního rozhodování. Ty takový liberál...

VK: Ale copak je na tom k divení se? Vždyť to jasně vyplývá z toho, co tady celou dobu tvrdím – na pólech žádný ani elementární ekonomický mechanismus nefunguje, není tam soukromé vlastnictví ani směna zboží a z ní vyplývající rovnovážné ceny, které by signalizovaly vzácnost toho nebo onoho. Právě proto musí zasahovat stát a musí si případně nechat radit od ekologů. Kde tyto podmínky neplatí, respektive systém funguje jinak, tam je role ekologů nekonečně menší.

P: Ale copak za změny na pólech nemůže právě hospodaření států v ostatních částech světa? Vždyť to ekologové tvrdí už dlouhá léta, že co narušíme svou činností třeba na rovníku, to se zároveň projeví i na pólech – a to podstatnou měrou.

VK: No jo, jenže kde funguje trh, tam musí platit pravidla trhu, a tam je také nutné se vyvarovat jakéhokoliv státního dirigismu, který v důsledku vede k omezování vlastnických práv a svobod lidí. Navíc tání ledové pokrývky na pólech má nesporně i své výhody.

P: A to mi teda, Vašíku, řekni jaké?

VK: Vždyť už jsme o tom, Pepane, mluvili - že v současné době prověřené zásoby ropy nejsou všechny zásoby, které jsou nám v současnosti známy. A víme, že pod ledovou příkrývkou severního moře se skrývají ložiska, která vydrží ještě mnoho desítek let. Tím, že ubude ledu, budeme moci vrtat a těžit ropu z nových ložisek...

P: ...Abychom jí mohli více spalovat a tak klimatu ještě více přitápět! Tak ti pěkně děkuji za takovou radu. To je nám pak státní politika na pólech stejně k ničemu. Nežlob se na mě, Vašíku, ale tak se mi zdá, že předpokládat a tvrdit, že přírodní zdroje jsou pro současné i budoucí lidstvo prakticky nevyčerpatelné, je více než co jiného krokem o mnohá tisíciletí zpátky - do doby, kdy byl člověk ještě neškodnou součástí přírody a nemusel si lámat hlavu s dopady své činnosti na existenci veškerého života na zemi. A tak mi někdy vy ekonomové připadáte jako malé děti, jen kdyby důsledky vašich rozhodnutí nebyly tak dalekosáhlé a nebezpečné.

Pan prezident se probouzí. Naštěstí byl všechno jen sen! Pepan, pacholek jeden! Neviditelná ruka trhu je přece jenom ten nejmocnější a nejrozumnější mechanismus, který se o přírodu nejlépe postará a nový zákon o OZE jen další snahou ekologistů omezovat lidskou svobodu zavedením řízených intervencí státu do ekonomických aktivit lidí a o prosazení zeleného diktátu!

(Inspirováno texty V. Klause o ekologii na www.klaus.cz a článek M. Hampla, „Tajemství trvale nevyčerpatelných zdrojů,“ In: Trvale udržitelný rozvoj. Sborník textů č.32, Centrum pro ekonomiku a politiku. Praha 2004, str. 19-24 .)

Nakupujte s úsměvem a hypervýhodně

Šárka Roušavá a Anna Fischerová

Z – zákaznice, P - pracovník hypermarketu

Z: Dobrý den, máte tu krásné ovoce a zeleninu... Co takhle nějaká jablka z jižní Moravy?

Tuhle mi paní sousedka říkala, že jsou teď k dostání výborná jablka ze Znojma.

P: Tak to se, paní, pletete. Vaše paní sousedka očividně nakupuje jinde. My neměli česká jablka už dlouho... Jo, tak kdybyste chtěla hrozny z JAR, avokáda z Kalifornie, mango či limetky z Thajska nebo jablka z Nového Zélandu ...

Z: Vy tu máte snad všechno! Je to pěkně pohromadě a člověk ještě ušetří! Tuhle jsem tu koupila 2 rychlovarné konvice za 400,- Kč a ještě jsem dostala třetí zadarmo! Ty vaše akce opravdu stojí za tu cestu.

P: Hm... Samozřejmě, spokojený zákazník je náš cíl, jsme tu přece pro vás... (Otázka,

je, na co potřebujete tři varné konvice...)

Z: *(Poznámka zůstala nepovšimnuta)*

Víte co vám povím? Od té doby co tu máme hypermarket je nakupování skoro radost. Už si snad ani nedovedu představit, jaké to bylo lítat po všech těch obchodech, aby člověk všechno nakoupil. Dnes stačí sednout do auta, a to se člověk ani nemusí bát, že zas někde nezaparkuje, a nakoupit všechno hezky najednou. Díky všem slevám a akcím je to daleko výhodnější a navíc se mi zdá, že je tu větší výběr a kvalitnější zboží. Dokonce tu je i pekárna, tak můžu mít čerstvé pečivo.

P: Nechci vám brát iluze, ale nic není tak růžové, jak se může zdát. Zelenina a ovoce jsou sice na pohled krásné, ale to je tak všechno, chuťově nestojí za nic, je to samá chemie. Pekárna pouze dopéká zmražené předpečené výrobky, aby vám to tu pěkně vonělo a dozlatova upečené je to beztak jen díky těm žlutým zářivkám nad koši s pečivem. Ani slevy a akce nemusí být tak výhodné, jak se může zdát... V každém případě, si můžete být jistá, že to zaplatíte někde jinde, ostatní zboží bývá dražší a ani přeškrtnuté ceny nebývají ty původní.

Z: Vy to tu asi nemáte moc rád, vidíte?

P: Víte, ono to není tak lehké se tu za minimální plat 10 hodin denně usmívat. Celý den na vás svítí umělé světlo, slyšíte jen pípání pokladen a jediný zdroj čerstvého vzduchu je klimatizace.

Z: Tak proč tady pracujete? Proč nejdete jinam nebo si nezaložíte nějakou živnost?

P: No právě, to už mám za sebou. Naše rodina vlastnila už po generace ovocné sady a tradičně dodávala do místních obchodů. Před lety jsem převzal živnost, ale po otevření hypermarketu v našem městečku bylo malých obchůdků méně. Musel jsem se nějak uživit, tak jsem se stal dodavatelem hypermarketu.

Z: Tak vidíte. Přece jen máte ty naše jablka, která jsem sháněla...

P: No jo, ale to bývalo. Není možné se přizpůsobit podmínkám supermarketů, jejich tlaku na cenu a stále se měnícím podmínkám. Nešlo konkurovat cenám jablek z dovozu a moje živnost se po pár letech ukázala jako ztrátová.

Z: To je škoda. Jak se to může stát?

P: Víte, supermarket vyžaduje velké množství zboží a pouze určité odrůdy. Výkupní ceny jsou nízké často se ještě snižují. Všechny slevy a akce dotuje dodavatel ze svého. Musel jsem se specializovat na jednu odrůdu a když mi ji jeden rok napadly škůdci a zničily mi celou úrodu, neměl jsem nic. Musel jsem ale dostát smlouvě a jablka na své náklady dovézt z ciziny... a řeknu vám, že to opravdu není tak drahé. Dnes se zboží převážně dováží z ciziny, je to prý výhodnější... Takže žádná jablka z jižní Moravy tu hned tak nenajdete.

Z: Jak jste se ale dostal sem? Přece nepůjdete pracovat do podniku který vás zničil.

P: A kam jinam bych měl jít? Musel jsem prodat naše sady, abych zaplatil dluhy. Navíc stejně ztratily hodnotu, když tu hned vedle postavili hypermarket se vším tím provozem kolem. Většina malých podniků v okolí vlivem hypermarketu zkrachovala. Tak se nakonec všichni sejdem na pracáku nebo tady... Co byste si vybrala vy?

O trojím zisku v zemědělství.

Eva Hájková a Marek Javora

Venkovský balík slámy potkává u řeky městského šampóna.

MŠ: Co ty tady u řeky, Balíku? Nevíš, že ti voda nesvědčí?

VBS (smutně): Ále, valím se do města. Vypadá to, že tady mi pšenka už dokvetla.

MŠ: Ale copak? Neúroda?

VBS: Kdepak neúroda. Stejská se mi po lidech. Balík za celý rok nepotká živáčka. Je to samej traktor, kombajn, sem tam prášící letadlo a lidi nikde.

MŠ: Protože jsou teď všichni ve městě. Nediv se, když u vás nebylo co dělat. Ve městě mají aspoň normální, slušně placenou práci.

VBS: Hm...no právě...(přítaká). **Všichni jsou ve městě a na venkově ani noha. Za to může ta – jak se jí říká – modernizace. Kvůli ní přišli lidi u nás o práci.**

MŠ: No, jo, ale jaká to byla práce? Celý den na nohou, nadřeli se až až a peněz málo. Copak to je za živobyť? Teď si mohou v klidu vydělávat, mají více času na zábavu, na koníčky, na kulturu. Mohou jezdit na dovolenou k moři, cestovat po světě.

VBS: **To jo, ale dřív bejvalo na venkově taky veselo, když se sešla večer chasa na návsi, rozdělal se voheň, hrálo se na kytaru, pokecalo se, občas se udělala taneční zábava, někdo zahrál ochotnický divadlo – jen tak, zadarmo, aby byla bžunda. Tos měl vidět, co lidi dokázali vymyslet.**

MŠ: Jenže dneska už si nikdo nemusí s ničím lámat hlavu. Zajde si do kina, do divadla, pokecá v hospodě. A hlavně se nemusí nikde plahočit po poli celý den. A bohatě stačí pár lidí zaměstnaných v zemědělství. Hodně práce odvedou mašiny a ostatní mají více času na to užívat si života. Myslíš, že si lidi při celodenní dřině ten život dokázali pořádně užít?

VBS: **Připadá mi, že jo. Aspoň za sebou viděli kus práce.**

MŠ: Já v tom žádný smysl nevidím. Podle mě ten posun z primární do terciární výroby byl jedinou výhodou pro všechny ty chudáky na vesnicích. Uznávám, že jíst se musí, takže zemědělství má svůj význam, ale na druhou stranu svět se kolem něj už dávno netočí. Navíc, díky modernizaci, jak jsi ji kritizoval, je zemědělská výroba mnohem efektivnější než dřív.

VBS: **Co to je znamená efektivnější?**

MŠ (*s ironickým úšklebkem*): No, jak bych Ti to vysvětlil, Balíku? Znáš pořekadlo: „Za málo peněz hodně muziky“?

VBS: **Znám.**

MŠ: Tak vo tom to přesně je. Dneska ti stačí kousek pole, kvalitní setba, dobrý hnojivo a stroje a máš úrody habaděj, aniž by se na tom nadřela celá vesnice s motykami a hráběmi.

VBS: **No, to máš pravdu. Ale já jsem slyšel, že ty moderní stroje a postupy jsou pěkně nákladný. To si je pak přeci nemůže každý dovolit.**

MŠ: O to právě jde. Čím bude v zemědělství pracovat méně lidí, tím víc peněz si mezi sebe můžou rozdělit.

VBS: **Ty mluvíš pořád jen o penězích. Ale kdo se bude starat o krajinu? Donedávna to dělali právě lidi na venkově. A kdo to bude dělat až tam nikdo nebude žít?**

MŠ: No, tak se najmou odborníci.

VBS: **A kdo je zaplatí?**

MŠ: Granty z EU.

VBS: **A nebylo by nakonec efektivnější, kdyby tu lidé zůstali?**

MŠ: Vidiš, to mě nenapadlo. Budu o tom přemýšlet cestou na chalupu.

Hurá, stoupl nám HDP!

Hana Pernicová

Na internetové diskuzi se potkají dva přátelé, Mick z nejmenované bohaté země, Olivier ze země chudší.

O: **Čau kámo, tož co, jak se pořád máš?**

M: Díky, mám se přímo výborně. Právě jsem se dozvěděl, že nám stoupl HDP o deset procent! To je super, budu se mít dobře!

O: **Jo? My jsme se o HDP učili na vejšce, ale zas tak skvělý ukazatel toho, jak se nám daří, mi to nepřišlo. My máme HDP oproti vám docela malý, ale nikdy mi to moc nevadilo.**

M: Tys studoval na vysoký? To jsem nevěděl... a kdes na ni prosím tě vzal? To sis musel vzít docela velkou půjčku, ne?

O: Kdepak, u nás jsou školy zadarmo. Pravda, nebyl to žádný Oxford, ale naučil jsem se kupu užitečných věcí. A úroveň škol se zlepšuje, naše vláda má vzdělanost jako jednu z hlavních priorit, protože je důležité pro kvalitu života, o kterou se snaží.

M: Naše vláda sice vzdělání taky podporuje, ale spíš jen tak slovně, peněz moc nedá, to víš, jsou to velké výdaje do státního rozpočtu, HDP neroste a to přece nikdo nechce.

O: No jo, ale vždyť vy nemáte ani tak dobré zdravotní pojištění jako my, všechno si musíte platit.

M: To mně ani nemluv, onehdy jsem měl zlomenou ruku a to ti bylo peněz! No ale to je oběť ekonomickému růstu. Když stát dává moc na zdravotní pojištění, tak pak nemá prachy na investiční pobídky pro velké firmy a tak podobně, takže HDP zase roste pomaleji.

O: Taky jsme si říkali, že do HDP se započítávají docela negativní věci, třeba že čím víc probíhá v zemi soudů, tím větší HDP. Hehe, další body minus pro naše HDP, my si většinou všechno pěkně vyřikáme a nikdo k soudu nechodí.

M: U nás se souděj všichni. Soused nás žaluje, že mu náš Charlie rozbil míčem filtrační zařízení na bazén. No a rozvody, to je u nás taky standard...mě a Suzanne to taky čeká.

O: Jejda, to je mi líto...Mně a Patricii to naštěstí zatím klope. Hele, a co životní prostředí?

M: Jak to myslíš? Jako jak se má ve vztahu k HDP? No, konečně jsi přestal rejpat – u nás teď frčí rekultivace, byznys jak blázen, HDP se zvyšuje a ještě budem mít spoustu krásné přírody podle našich představ!

O: Hehe, u nás rekultivace nepotřebujeme, sice teda žádný velký zvyšování HDP, ale třeba ty naše původní lesy nebo říční údolí, to je něco úžasného. Často tam jezdím na výlety.

M: Výlety? To už skoro nevím, co znamená...já o víkendech makám, abych stíhal projekty, dostával víc peněz a víc vydělal naši firmě...A propos, musím končit, však víš – time is money. Tak čau

O: Čau...a přeju ti, aby ses příště měl DOOPRAVDY dobře.

O pěstování bylinek

Hana Pernicová

Přijede obchodník pan Lichtner za švýcarským pěstitelům bylinek.

L: Dobrý den, pane Dubois, můžu vás na chvíli vyrušit z práce?

D: No, mám toho ještě docela dost, otrhat květy měsíčku a vyplít saturejku, ale když to nebude moc dlouho, tak snad. Co vlastně potřebujete?

L: Podívejte se, vy tady pěstujete bylinky, dře se od rána do večera, pořád tady něco vykvétá, bují plevel a přitom si asi moc nevyděláte, co?

D: To máte pravdu, je to náročná práce a žádný milionář nejsem a nebudu. Ale tak to chodí, zadarmo člověk nikdy nic nemá. Ale proč se vlastně ptáte?

L: Mám pro vás myslím velmi lákavou nabídku. Staňte se dodavatelem naší firmy Bonbons international. Vyrábíme šalvějové bonbóny a potřebujeme další pěstitelé šalvěje.

D: Hmm, a co by to pro mě znamenalo?

L: Především všelijaké výhody, jako např. že už se nebudete muset otravovat s tolika druhy rostlin, mít neustále práci, ale zasejete pouze šalvěj, v době sklizně si najmete brigádníky a jinak máte celkem klid a můžete třeba na dovolenou.

D: Vy si to představujete nějak moc jednoduše...tak předně jeden druh rostliny není žádná výhra, mně se líbí právě ta různorodost, každá bylinka je dobrá na něco jiného a co by vás mohlo zajímat – je to stabilní výdělek, jednou se daří té kytce, podruhé jiné...nejsem závislý na tom, jak se urodí šalvěj.

L: No kdyby se náhodou neurodilo, tak si půjčíte od banky nebo vám za určitých podmínek půjčíme my.

D: Počkejte, za jakých podmínek?

L: Že příště dodáte o to víc. Ale toho se nebojte, dodáme vám hnojiva a herbicidy, pomůžeme sehnat pracovní síly...

D: Jaká hnojiva a herbicidy, proboha? Já jsem přece biozemědělec! A právě proto se nemusím tolik starat o to, jestli si mohu dovolit brigádníky. Přes léto přijede spousta mladých dobrovolníků, rádi se naučí něco o bylinkách, o biozemědělství... a krajina se jim tu líbí stejně jako mně.

L: Ale člověče, dobrovolníci...bavíme se tu přece o ekonomice, tam žádná dobrovolná práce nepatří, každému nám přece jde o peníze, co si budem povídat...

D: Mluvte za sebe. Ty děcka se sem vracejí a i když je tu živím, takže mě jejich práce taky něco stojí, je mi s nima moc dobře.

L: Teda vy mluvíte jak z minulého století...ale co byste řekl třeba na to, že budete mít zajištěný odbyt a nebudete se muset starat o reklamu? Ta vás přece musí stát kupu peněz.

D: Ono jde spíš o kontakt s lidma. Já jezdím na biotrhy, lidi si kupují moje bylinky, jsou spokojeni s kvalitou a vzájemně si o tom řeknou. Pak za mnou někdo přijede sem na farmu až z druhého konce Švýcarska, a přitom si už žádnou reklamu neplatím.

L: Chacha, reklama od úst k ústům, to až řeknu našim marketingovým specialistům, tak se budou za břicha popadat. Ale vidím, že s váma asi nic nesvedu, pojedu o dům dál.

D: No, to bude asi opravdu lepší...ale dovolte mi na závěr ještě jednu otázku. Proč jste doopravdy přijel? Jen pro mé dobrou asi ne?

L: Když už odjízdim, tak vám to snad mohu říct...obchody moc nejdu, stávajícím dodavatelům se už šalvěj přestává dařit, vyčerpali půdu pěstováním jedné byliny, tak teď musíme všichni shánět nové pěstitele. Když nikoho nenajdu, asi mě šéf propustí, ach jo.

D: No kdybyste chtěl pracovat u mě, tady je každá ruka dobrá...nashledanou.

Jean Jacques Rousseau a podílové fondy

Míša Ježková

Potkají se dva dávní kamarádi, spolužáci ze základní školy, kteří dnes jsou studenty Univerzity: "E" studuje ekonomii a "F" filosofii.

{E:} Copak? Vypadáš tak nějak... staře.

{F:} Ále.... Měl jsem přednášku o Jean-Jacques Rousseauovi. Vždycky mi to trvá půl dne, než si to všechno přeberu.

{E:} Rousseau? Jo, toho znám! Ten chtěl, aby se lidi vrátili zpátky do jeskyní. Divím se ti. Pět let se hrabat v bláznivejch mrtvolách a mít z toho akorát vrásky.

{F:} Taky si někdy říkám.. Odkud jdeš ty?

{E:} Z Finančního managementu. To je super předmět.

{F:} Co to je?

{E:} Je to vcelku o tom, jak naložit s penězma, který máš k dispozici, co nejlíp. Tak, aby se zase ještě víc rozmnožily. Je to jak o velkejch firmách, tak o jednotlivějch osobách. Takže se to týká i nás, proto nás to baví.

{F:} Počkej počkej, tomu moc nerozumim. Jak jako - peníze, který máš k dispozici?

{E:} Prostě tvůj příjem.

{F:} Hmm... ale vždyť tam jsou samí studenti ne? Maj na víc, než bydlení, jídlo a občas pivo?

{E:} Maj nemaj, když pochopěj, jak na to, můžou si půjčit a investovat. Třeba do fondů, nebo do nemovitosti. To jim začne vydělávat, splatěj dluh a další zisk už jde jim. No a když zase investujou, pokračuje výše zisku geometrickou řadou.

{F:} Ty jo... ale proč?

{E:} Jak proč? Pak už nemusej nic, jak se jednou povedeš, tak pak už tvoje peníze dělaj za tebe.

{F:} Hele, mně se při tý mý přednášce zdálo, že ten Rousseau musel bejt trochu cáklej, ale tohle mi přijde úplně postavený na hlavu.

{E:} Jak to? Vždyť to je vlastně pointa všeho. Nikoho nebavěj předměty jako mikro a makro, který jsou jen o tom, jak to všechno funguje. Tohle teprv je ta invence a prostor pro nás.

{F:} Mě se to zdá nějaký moc povrchní. Vždyť přece každěj ten úkon, kterej musíš udělat, když si teda půjdeš půjčit do banky a investuješ do fondu, spadá pod spousty jinejch souvislostí. To tam nemáte?

{E:} Co přesně myslíš?

{F:} Tak třeba zase s tou nemovitostí. To abys dosáh co největšího toho zisku, napálíš tam co největší nájem.

{E:} No jasně.

{F:} A co když tam budou bydlet třeba studenti, nebo nějaká mladá rodina?

{E:} Tak co?

{F:} Ti nemaj tolik peněz.

{E:} Tak ať jdou jinak. Když si to neuměj zařídit sami.

{F:} Hele tak to je dobrý, teď teprv to, co nám vykládal na tý přednášce, začíná mít smysl. Předtím to znělo jak snůška teoretickejch nesmyslů.

{E:} Povídej. To jsem zvědavěj, co mám společnýho s tím 200 let mrtvým strejdou.

{F:} Tvrdí, že v podstatě všechny problémy plynou z nerovnosti mezi lidmi. To nám samozřejmě zní nepříjemně, z rovnosti komunismu jsme se rádi otrepali. Ale zase to, co přišlo pak a co nakonec už roky roste ve světovém měřítku, totiž strašlivej a zvětšující se rozdíl mezi bohatejma a chudejma, to je zlo. Toho se Jean Jacques našťestí nedožil. Našťestí pro něj. A on tvrdil, že příčina tohohle problému je v soukromym vlastnictví.

{E:} Cože? To chtěl státní?

{F:} Ne, to ne. Protože už i to je soukromý - subjektu státu. Prostě vůbec v tom, že si lidi rozebrali to, co dřív nikoho brát nenapadlo.

{E:} Ale mně to přijde jasný. Lidi na to jsou tak nějak nastavený. Já když už si teda pořídím dobrej byt na dobrý adrese, tak vážně nemám zájem dělat tam nějakou charitu. Když přijde někdo, kdo dá víc, má prostě přednost.

{F:} Pane jo, zase slyším Jean Jacquesa: Jaká mohou být pouta závislosti mezi lidmi bez majetku? Vezmi si, jak ohromně ty budeš mít vliv na tu rodinu, a to jenom proto, že ty máš ten byt a oni ne. Jinak jste úplně cizí.

{E:} No jo. Je nás tu moc a majetku málo. Musíme se s tím nějak vypořádat. A protože jsou lidi chytrý a hloupý, jedni z toho budou nutně těžit a druhý na tom tratit.

{F:} Nutně říkáš? Sakryš, něco mi na tom pořád nesedí. Přijde mi, že pravdu máte v podstatě oba. Ty i Rousseau. A přitom si to skoro protiřečí.

{E:} I ne. To, co tvrdil on, možná byla pravda v tom jeho 18. století. Dneska už jsme jinde, takže i pravda je jinde. Tenkrát bylo na planetě desetkrát míň lidí. A nebyly podílový fondy.

{F:} To podle mě není pravda. Všechno se vyvinulo hlavně do velikosti rozměru, ale že by byly jiný pravdy a ty starý už byly ležmi, to se mi nezdá.

{E:} Hele, já ti tu filosofii vážně vůbec nezavidím. My to máme evidentně mnohem jednodušší. Už máš zase vrásku.

{F:} Tak! A teď to vim. Máte to mnohem jednodušší. V tom je ten problém. Vy jste se prostě rozhodli, že lidi mít - a to co nejvíc - chtěj, a že to jde. A až od tohohle momentu začínáte

uvažovat dál. Kdežto ty blábolisti, ať třeba 200 let starý, přemejšlejší daleko hloubš v tý věci, hledají souvislosti s okolním světem.

{E:} No... možná máte i pravdu, filozofové. Ale my zase máme na chleba...

Lodičky v Británii

Jitka Uhlířová

Na pláži u Doveru si starší muž (M) pouští po moři lodičky, dlouho ho pozoruje malé dítě(D), pak mu to nedá a přichází k němu...

D: Dobrý den. Co to děláte?

M: Pouštím si po moři papírové loďky nevidíš?

D: Vidím, nechápu ale proč to děláte, vždyť dospělí si už nehrávají....

M: To je nostalgie, chlapče. Mí dědové a pradědové vyráběli opravdové lodě a ty pak pluly po mořích pod britskou vlajkou.

D: To zní dobře. A co děláte vy? Proč neděláte lodě jako vaši prarodiče? Můj tatínek je pilot a já chci být pilotem stejně jako on, až vyrostu....

M: Inu, to je složitější, chlapče. V minulém století byla Británie loďařskou velmocí, nebyla ale velmocí jedinou. Dobré lodě vyrábělo také Holandsko a bůh ví kolik přímořských států ještě. Naše i jejich lodě se dobře prodávali, protože doprava nebyla tak rychlá jako teď a člověk nemohl většinou čekat, než by mu dopravili nějakou třeba lepší nebo levnější loď odjinud a tak se prodávaly naše lodě v Británii a holandské lodě v Holandsku a poptávka byla stále veliká.

D: No dobře, ale co se tedy změnilo? Proč už se v Británii nevyrábí lodě?

M: To víš doprava je čím dál rychlejší a tak se vyplácí dovážet lodě ze zahraničí. Británie nemá takové produkční možnosti jako např. některé státy v Asii. Nemáme dostatek dřeva, nemáme tak levnou pracovní sílu atd. A tak se produkce lodí přesunula z Británie a Holandska nejprve do Japonska a pak do Jižní Koreje. Ta dnes produkuje nejvíc lodí na světě a jinde loďařský průmysl takřka zanikl.(..... *chvilka ticha*) Došlo k efektivnější alokaci výrobních faktorů. Někdy je mi to pravda trochu líto, ale je to pokrok, chlapče, a pokrok nezastavíš. To bych si zas já nedovolil stavět se proti pokroku, proti ekonomickému růstu.

D: Já vám někdy vůbec nerozumím. Co je to alokace výrobních faktorů? A co je to ten ekonomický růst? A proč se rozhodl Británie sebrat její vlastní výrobu lodí?

M: (*smích*) Chlapče, chlapče, vidím, že jsi ještě příliš mladý na to, abys mi rozuměl. Efektivnější alokace výrobních faktorů? To znamená, že se výroba přesune tam, kde je ekonomicky výhodnější. Je tam více přírodních zdrojů vhodných k produkci a je tam třeba levnější pracovní síla, nebo kapitál ... A ekonomický růst, no to je přeci rozvoj, znamená to, že jsme se posunuli zase o krok dál... Ekonomický růst nám přináší bezpečí, pohodlí a snad i štěstí...

D: To není o mém mládí, ani o cizích slovech, že Vám rozumím čím dál míň. Vždyť vy si protiřekáte. Že nejste proti ekonomickému růstu? Dyt' je to na Vás vidět, že byste lodě nejradši vyráběl dál, jako vaši předci. Že ekonomický růst přináší bezpečí? Jaké bezpečí, když jste sám říkal, že se nejprve lodě vyráběli v Japonsku a pak v Jižní Koreji? Proč a podle čeho ekonomický růst takhle přemísťuje výrobu? Jak si může být člověk něčím jistý, když se výrobní možnosti takto mění? Jak můžeme vědět, které odvětví v naší zemi zakrátko pokvete,

na co se vyučít, na co vystudovat? Že ekonomický růst přináší štěstí? Nepřipadáte mi moc šťastný, vsadím se, že byste byl mnohem spokojenější kdybyste mohl dál vyrábět lodě....

M: Nó, já myslím... Je toho hodně, co nemůžeš pochopit, hochu. Ekonomie je věda pozitivní a abstraktní. Od pocitů jednotlivců se distancuje. Ty do svého bádání prostě nezahrnuje. To bychom už nikam nedošli s takovou škálou dat. Takže ekonomie se ani trochu nestará o to, jestli jsem šťastný já nebo ty, konkrétně. Ale lidstvo, lidstvo jako celek. A kapitalismus se svou alokací výrobních faktorů nám přinesl větší blahobyt pro všechny. Tolik čokolády, kolik si dnes můžete dovolit koupit, to za našich mladých let nebývalo.... No tak si můžeme dovolit víc věcí a jsme šťastnější, nebo snad ne?

D: (tváří se zmateně) Já čokoládu rád, ale přežít bych to bez ní snad dokázal... Splnit si sen je asi lepší než dvě tabulky čokolády. A za tou výrobou lodí do Jižní Koreje byste se přestěhovat nemohl?

M: (udiveně) Chlapče, co Tě nemá? Co bych si počal v tak vzdálené a kulturně odlišné zemi? A co moje rodina a děti?

D: Tak to už Vám moc možností nezbývá, jak si splnit sen - vyrábět lodě a pouštět je na moře, ach jo (*smutně*).

M: (rozrušeně a dotčeně) Jaks vůbec přišel na to, že bych mohl mít tak absurdní sen?! Práce v továrně na lodě byla strašná dřina, lopotná práce s dřevem a klijem a barvou - ještě bych se umazal! To díky ekonomickému růstu už takovou těžkou prací nemusíme vůbec dělat! U nás v bance máme pohodlíčko, kafičko a ...

D: (chlapec mu skočí do řeči, odchází a otáčí se za ním; ironickým tónem tiše mezi zuby procedí) Tak to pak nechápu, proč si tu pouštíte nostalgicky lodičky jako nějaké malé dítě... (*Odchází a kroutí hlavou.*)

Otevřené dveře

Lukáš Kala a Julie Šmejkalová

Je předvánoční čas a Zdeneček jde jako obvykle ze školy, mrzne až praští, chlapec si všímá otevřených dveří obchodu, přemýšlí chvílku...nakonec se nechává zlákat otevřenými dveřmi jednoho obchodu v ulici a vchází....

Z: Dobrý den!

P: Dobrý den, co si přejete?

Z: Já si nic nepřeju, přišel jsem se jen ohřát, podívat se a zeptat se Vás...

(prodavačka nevěřícně kouká, přeruší Zdenečka a opáčí)

P: Nejsem tu od ptaní, ale od prodávání, jestli si nechceš nic koupit, tak běž pryč.

(Zdeneček je hrubým jednáním prodavačky rozrušen a začíná brečet, prodavačce se ho zželi a řekne:)

P: Na co ses chtěl tedy zeptat?

Z: Proč máte otevřené dveře, když venku tak mrzne? To Vám rodiče neříkali, že se má zavírat?

P: No jo, ale naše marketingová agentura zjistila, že pokud necháme dveře otevřené, tak přijde víc lidí a náš zisk se tak zvýší o 30%.

Z: A co je to marketingová agentura?

P: Jak bych ti to vysvětlila....to jsou naši učitelé prodávání, zajišť'ují, abychom vydělali hodně peněz.

Z: To moji učitelé ve škole zase říkali, že teplem se musí šetřit. Kvůli plýtvání prý dochází k oteplování planety...

P: To je možné, ale to nás nezajímá. Nějaké plýtvání energií. Vždyť kdybychom to

nedělali, tak zkrachujeme. Tuhle strategii teď provozuje každý obchod.

Z: A když bude každý skákat do Macochy, skočíte také?

P: Chlapečku, ty to nechápeš. Když nebudeme mít otevřené dveře, budeme v nevýhodě vůči konkurenci.

Z: (*zamračí se*) Takže vy vyděláváte díky plýtvání?

P: Konečně jsi to pochopil!

Z: Ne, nepochopil. Plýtvání a vydělávání peněz mi prostě nějak nejde dohromady.

P: Víš, to se má tak: když jdou lidé kolem našeho obchodu, přiláká je teplo, vůně a hudba. Vstoupí a od toho je jen krůček k nakupování. (*Zamyslí se*) Ale ty mě jenom zdržuješ od práce, máš spoustu otázek a nic nechceš. Tak už běž pryč!!!

Z: Chtěl jsem jen vědět jak to, že máte pořád otevřené dveře...

P: Ale to už jsem ti dávno vysvětlila, jsou otevřené proto aby přišli lidi, zákazníci!

Z: No a já jsem přišel.

Továrna na spokojenost aneb O malinovce, robůtcích a domečku u lesa

(dvě sokratovské vriace na téma neplacené práce)

Petřa Marinová a Zora Javorská

I.

Dva kamarádi Jožo a Franta se potkají ve vesnickém krámku ...

Jožo nadává na nedostatečný výběr v obchodě a Franta počítá peníze

J: Oni tu nemají ani colu... a to mi včera dali naši spoustu peněz

F: To neva... já mám stejně nejraději tatřkovu malinovku...

J: Tvůj tatřka má továrnu na malinovku? A jakou má značku, kolik stojí, jééé a dává tam ty barviva, co prima barví jazyk?

F: Jééé to nee, on to dělá jen pro nás a pro sousedy, z malin, co rostou u nás na zahradě.

J: A co za to má od těch sousedů?

F: No nic, někdy nám někdo dá jablka a někdo slivovici, nebo tak různě...

J: A kde na to bere čas, můj tatřka není vůbec doma, odchází už dříve než se probudím a přichází pozdě večer, někdy už dokonce spím.

F: Můj tatřka je doma s mým malým bráškou a vyrábí i spoustu dalších věcí a taky chodíme s děčkama z vesnice na výlety, a tak..

J: Člověk se přece nemůže zabývat takovými věcmi jako je malinovka a výlety, člověk by měl v první řadě pořádně pracovat!

F: Vždyť on pořád něco dělá.. a co to tedy podle tebe znamená pořádně pracovat?

J: Člověk má hlavně hodně vydělávat.

F: A proč?

J: Abychom si mohli koupit spoustu věcí!

F: A na co?

J: Ty seš ale úplně pako, nebo co? No přece na jídlo, pití, bydlení, vždyť bez toho bys umřel hladu, zmrzl, prostě zdechl!..

F: No jo, ale myslíš, že si všechno jde jen koupit? Spoustu věcí můžeš třeba vyrobit, opravit, vypěstovat, nebo třeba nasbírat... jasně, že to bere čas, ale to kancelář taky..

J: No, dejme tomu, některé věci můžeš vyrobit, ale banány si třeba nevypěstuješ, hošánku. A to už vůbec nemluví o dovčce na Kanárech, počítači, nebo všech těch věcech z reklamy!

F: Jo jo, jenže to už nejsou věci, bez kterých nepřežiješ. Na co ti jsou?

J: Ježíši, to je vůl. No... no... abych se měl dobře!

F: Aha, a co podle tebe znamená mít se dobře?

J: No... třeba se nenudit. Co bych dělal celý dny bez takového počáku? Vždyť když přijdu ze školy, tak koukám chvilku na telku, ale pak musím jít hrát, abych to stihl, než přijde babysiřačka, co mi donese večeři. V osm, někdy až v devět přijedou mamka s tatřkou.

F: Hm, bájo, ale řekni mi, seš fakt spokojenej? Nic ti nechybí?

J: No..., někdy si třeba představuju, že vyrobí takového robůtka, velkého asi tak jako jsem já jo, drsně vymakaného, aby si se mnou dovedl hrát...abych nebyl celej den sám nebo z cizíma. Taťka s mamkou by mi ho nastopro koupili.

F: Nebylo by lepší, kdyby si taťka s mamkou třeba s tebou něco zahráli?

J: Vždyť jsem ti říkal, že nemají čas, protože musí vydělávat, aby mi mohli koupit ty věci, aby mi nebylo smutno....

F: Aha. Víš co, tak si přijď někdy hrát k nám, nemáme sice robůtky, ale kamarady a podnikáme dobrodružné výpravy, a taky ochutnáš tu malinovku!

II.

Za nějaký čas na třídních schůzkách se potkají Frantův a Jožův otec.

J: Dobry den. Vy jste ten chlap na mateřské, jo ...? Tak ten váš kluk toho mýho úplně zmagořil! Prý na něj nemám dost času! Prý bych nemusel tolik vydělávat, že on by byl stejně spokojenej...

Jenomže podívejte sa na to takhle: celá stabilita ekonomiky stojí na lidech jako jsem já, kteří na rozdíl od vás zvyšují HDP!

F: No to bych souhlasil, ale řekněte mi prosím, proč zaleží právě na tom HDP?

J: To je přece zrcadlo společenské spokojenosti!

F: Skutečně? A co je to teda podle vás ta společenská spokojenost?

J: Vysoká produkce a konzumace, to je základ. A to je mozne jedine pri maximální globalni dělbe práce, která by bez peněžní ekonomiky nemohla fungovat!

F: Ale řekněte mi, člověk, který by celý den vydělával a konzumoval, je teda podle vás spokojený?

J: No, tak práce mě sice nebaví, ale já pracuju rád, protože si představuju domeček, který chci pro svou rodinu koupit. na malé vícce, u lesa, a aby tam byla řeka plná ryb a malá hospůdka, kde hrávajů v pátek večer na harmoniku....

Kterak se český Honza stal hloupým Honzou

Veronika Nečasová

V lese na cestě do blízkého města potká český Honza (H) kouzelného dědečka (KD).

KD: Kampak mládenče, do světa?

H: Kdepak, jdu jen tady kousek do města.

KD: Tři dny jsem nejedl, mám veliký hlad. Nedal bys mi kousek chleba nebo nějakou buchtu? Třeba makovou. Beztak jich máš plný raneček.

H: Nedal, dědo, protože takový věci už dávno u sebe nenosím. Mám akorát prachy, ale ty ti nedám, protože je jdu uložit do města do banky. Takže nemůžu sloužit.

KD: Jsem kouzelný dědeček a za trochu jídla ti splním jedno přání.

H: Ale vždyť říkám, že u sebe žádný jídlo nemám. A co bys mi plnil přání, to není potřeba, já si dám peníze na úrok do banky a budu si pak moct koupit, co budu chtít.

KD: Tak pojď se mnou aspoň do města a kup mi tam bagetu.

H: Dědo, to já fakt nemůžu, na to není čas, ty jdeš pomalu a navíc já ty peníze potřebuju uložit všechny.

KD: Ale udělal bys dobrý skutek a to je přece důležitější než nějaké peníze. A já ti dám zase dobrou radu.

H: Tak to necháme na jindy, jo? To víš, dědo, já živím rodinu a musím myslet i na sebe. Musím svý drahý živit prozíravě a kde bych byl, kdybych u toho měl vykrmovat kdekoho? Navíc nezoufej - když uložím ty prachy, tak oni mi vydělají za pár let další prachy a až tady půjdu příště, tak ti budu moct koupit buchet kolik budeš chtít.

KD: *To už budu mrtvý hlady. A kupované stejně nejsou dobré. Co je to vlastně u vás ve vesnici za móresy, že všichni jenom ukládají peníze? To se nemůžete živit poctivou prací jako vaši otcové? Vždyť ani ty buchy už nikdo nepeče.*

H: Protože jsou ve městě levnější. Ty seš, dědo, jak tak koukám, fakt hroznej zpátečník. Copak nechápeš, že časy se mění? Jak mi chceš plnit přání a dávat dobrý rady, když sám nereflektuješ, jak se svět mění? Měl bys už toho všeho nechat. Podívej, Děd Vševed už to taky vzdal a odpočívá teď v domově důchodců, zlatou rybku onehdá vylovili japonští rybáři a král nechal rozorat půl království, aby mohl pěstovat sóju. Jak říkám, časy se mění. Dnes už jste překonaní - říká se tomu pokrok. A ty seš jeden z posledních, co tu v lese straší a nedokáže to pochopit.

KD: *Ty to ale, Honzo, vůbec nechápeš. Tady jde o boj dobra a zla, o lakotu a schopnost se rozdělit. Jak budeš vychovávat své děti, když nechápeš, že jsou ve světě nějaké hodnoty? Jde ti jen o hromadění peněz... a co s nimi pak vlastně budeš dělat?*

H: No co. Koupím si větší dům s bazénem. A dětem televizu, ať se můžou koukat na ty pohádky.

KD: *Kam ten svět spěje.*

H: No jo, dědo, už to tak bude, časy se mění. Takže jsme si pěkně popovídali a já už půjdu. Buchtu nemám, no. Splň si to jedno přání sám a vyčaruj si ji. Jak říkám, dnes už nikdo kouzelný dědečky nepotřebuje. Popřemýšlej nad tím. Měj se, já musím frčet, než mi zavřou banku.

KD: *Sbohem, hloupý Honzo.*

(Honza jde spokojeně lesem dál, vezme to zkratkou a vtom se objeví za stromem tři velicí fousatí bandíti VFB)

VFB: Ruce vzhůru! Peníze nebo život!!!

Setkání v Ladáku

Šárka Mládková a Zuzana Němcová

Protagonisté:

1. starý pan Lundu – ladacký mistr řezbář a bývalý učitel

2. evropský turista

Při podvečerní procházce malebnou horskou vesnicí Likir, ležící pár hodin jízdy od hlavního města Ladaku, potkává mladý turista pod topoly v terasovitém ječmenovém poli odpočívajícího staříka.

Turista: **Dobrý den přeji. Mohl bych si k vám na chvíli přisednout? Necítím už nohy, záda mě bolí a mám hlad jako vlk..**

p. Lundu: Dobrý..Jen se posad'te. Odkudpak přicházíte?

Turista: **Ále, jsem z Evropy a cesta do Indie-to byl vždycky můj sen. Jsem rád, že jsem nakonec dorazil i do Ladaku. Hodně jsem o vaší zemi četl..Ta příroda, hory, potůčky, kláštery a buddhistická kultura...Ale je tu takové zvláštní ticho..?**

p. Lundu: Ano. Protože jsou všichni pryč- *povzdychne si a roztočí miniaturní, doma vyrobený modlitební mlýnek.* V minulosti tu bývalo mezi těmito poli živo. Všichni tu pracovali a pak se společně těšili z dobré úrody. Teď už tu však skoro nikdo není. Hlavně mladí odešli..

Turista: **A proč? Kam odešli?**

p. Lundu: Víte, dřívě se tu žilo spokojeně. Nebyla bída ani nouze. Žilo se pomalým tempem. Lidé si vypomáhali a o všechno se dělili. Sousedé a přátelé nám vždycky vypomohli o žních. Teď jsou ve všem peníze. Na štedrost tu není čas. Poté, co se v sedmdesátých letech rozhodla indická vláda Ladak modernizovat a otevřít ho turistice, nastaly pro nás zlé časy. Státem dotované potraviny, které se k nám začaly dovážet, srazily ceny místně vypěstovaných plodin

natolik, že se hospodaření na našich polích přestalo vyplácet. Naši synové museli za živobytím do měst..

Turista: No dobře, ale nezapomínejte, že šlo o mechanismy směřující k pokroku a lepšímu životu. Zahraniční pomoc zemím třetího světa přeci. Příliv turistů ze Západu, nové technologie, pestrá škála levných potravin, které byste si tu stěžii sami vypěstovali... Vy tvrdíte, že se již z úrody na svých polích neužíváte. Copak jste nezkusili zintenzivnit výrobu pomocí některých moderních technologií, které můžete mít na dosah? Produkce by se Vám úsporou pracovní síly zefektivnila a především mnohokrát zvýšila. Pak by jste mohli konkurovat levnějšímu zboží dováženého zvenčí.

p. Lundu: Milý cizinče, rolníků, kteří tu ještě svá pole neopustili, je pomálu. Aby si udrželi kus své půdy, musejí přistoupit na intenzivnější zavlažování a chemizaci, což způsobuje neúměrnou zátěž na naši přírodu. Nešetrným hospodařením začalo docházet i k půdní erozi a odlesňování. Když to tu tak půjde dál, ty zurčící potůčky, křišťálový vzduch a barevné zahrady tu za pár let stěžii pohledáte..

Turista: rozhlédne se a povzdychne si – To by byla jistě škoda...

p. Lundu: Víte, jde také o to, že kultura tady v Ladaku má v těch polích své kořeny. Vždycky tu byla úcta k zemědělským tradicím našich předků. Ačkoli si přežití žádávalo tvrdou práci, lidé – buddhisté, křesťané i muslimové-, zde žili pospolu v souladu mnoho generací. Soběstačnost bývala otázkou hrdosti. S nástupem rozvojové politiky a globální ekonomiky se naše rodiny a komunity začaly rozpadat s tím, jak přicházely o tradiční znalosti a vazby k zemi. Dokonce došlo k násilí a napětí mezi buddhisty a muslimy – to tu nikdy nebylo..

Turista: To je smutné. Zamyslí se. Když ale byla vaše tradiční kultura opravdu tak skvělá, jaktože se tak snadno rozpadá?

p. Lundu: No, myslím – je v tom kus psychologie. Tlak modernizovat, zidealizovaný obraz konzumní kultury Západu. Podívejte, když vám v rozhlase denně vychvalují umělá hnojiva a konzumní způsob života, je těžké rozpoznat pravou podstatu věci. V tradiční kultuře Ladačanů nebylo nic, co by naše lidi varovalo, že se jim tu někdo snaží prodat lež. Největší dopad to mělo na naše děti a mladé lidi, kteří dosud neměli tak zakořeněnou sounáležitost ke své kultuře. V porovnání s obrazem života v New Yorku začali vnímat svůj život jako primitivní a zaostalý a zoufale se snažili napodobovat to, co se jim zdálo moderní. Mezi mladými v džínách a jejich rodiči zela často velká propast..

Turista: zachmuřeně O tom jsem nikdy nepřemýšlel. Jako bych si začínal uvědomovat, že dnešní ekonomická globalizace vlastně nepřináší řešení všech problémů a jinak nedosažitelné štěstí pro všechny..

p. Lundu: Ano. Naštěstí však vidím jisté naděje. Lidem se tu postupně začaly plané přísliby pokroku zajídat. Vidí, že pokrok není vždy jen k dobru, že slazený čaj není tolik co náš slaný s máslem, že z rýže nezesílíme tak jako z ječmene. Jsou ochotni zvažovat alternativní cesty. Velmi nám v tom pomáhají přátelé z nevládních organizací, kteří se o náš život v Ladaku zajímají a nabízejí nám pomoc. Zejména jsou nám s to poskytnout úplnější informace o životě na Západě. Vrací nám svou hrdost na naši kulturu a tradice. Snaží se nás podporovat v obnově místní soběstačnosti. To nás teď posiluje.

Turista: Těší mě, že jsou vaše vyhlídky dobré. Cítím a věřím, že lidé jako vy, kteří tu vyrostli v souladu s krajinou, se jí jen tak nevzdají. Nyní vidím, jak krátkozraká může být všemi přijímaná racionalita západního pokroku.

p. Lundu vzhledne k západu slunce, pohladí klasy ječmene a pozve turistu na šálek čaje do svého domu.

Inspirováno texty Heleny Norberg-Hodge
